

Ponadczasowe zasady

2019-05-13 08:00:00

Sprawozdanie z działalności NIK w 2018 r.

Więcej kontroli i wystąpień pokontrolnych w porównaniu z 2017 rokiem, więcej także wniosków de lege ferenda, czyli o zmianę konkretnych przepisów prawa - tak można krótko podsumować działalność Najwyższej Izby Kontroli w 2018 r. Jak przypomina prezes NIK Krzysztof Kwiatkowski Izba od stu lat dba o zgodne z prawem, gospodarne, celowe wykorzystanie i rzetelne rozliczanie środków publicznych oraz monitoruje skuteczność i efektywność funkcjonowania organów władzy publicznej. Wartości i zasady działania, sformułowane w dekreście o powołaniu Najwyższej Izby Kontroli Państwa z 7 lutego 1919 r. są ponadczasowe i nadal obowiązują w Izbie.

W ubiegłym roku Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła 111 kontroli planowych, w tym kontrolę wykonania budżetu państwa w 2017 r. Reagując na bieżącą sytuację i sygnały o potencjalnych nieprawidłowościach, zgłaszanych m.in. przez parlamentarzystów i obywateli, NIK przeprowadziła 91 kontroli doraźnych. Przeliczając to na kontrole jednostkowe w 2018 r. wzrosła w stosunku do roku 2017 zarówno liczba wystąpień pokontrolnych (z 2196 do 2322), jak też wniosków pokontrolnych sformułowanych przez NIK (z 4543 do 4851).

Audyt, który bez wątplenia wybił się na pierwsze miejsce w ubiegłym roku to kontrola sposobów ochrony powietrza przed zanieczyszczeniami. NIK wykazała, że Polska zajmuje jedno z ostatnich miejsc w Unii Europejskiej pod względem czystości powietrza. Z tego powodu umiera ok. 46 tys. Polaków. Raport objął też zanieczyszczenia pochodzące z ruchu samochodowego i sposoby ograniczania emisji tlenków azotu. W ocenie NIK podejmowane działania były nieadekwatne do skali i istotności problemów związanych z niedostateczną jakością powietrza w Polsce. Raport zaowocował podpisaniem przez prezesa NIK porozumienia z Global Compact - agendą ONZ i Alarmem Smogowym - organizacją społeczną.

Kontrola stanu powietrza w Polsce jest częścią międzynarodowego przedsięwzięcia, w którym 14 krajów przyjrzało się jakości powietrza na ich terenie. Wspólny raport końcowy został opublikowany w styczniu 2019 r. Zaangażowanie NIK w ochronę powietrza zostało zauważone przez Bank Światowy, którego przedstawiciele spotkali się z prezesem NIK aby dowiedzieć się, w jaki sposób Bank mógłby pomóc Polsce w walce ze smogiem.

Drugą dziedziną niezwykle istotną z punktu widzenia obywateli była ochrona praw konsumentów. Pierwsza kontrola objęła problematykę kredytów objętych ryzykiem walutowym, druga konsumentów energii elektrycznej. Obie kontrole wykazały, że ochrona konsumentów jest niewystarczająca. W przypadku kredytów walutowych konieczne są zmiany w prawie służące m.in. wyeliminowaniu skutków pobierania przez banki od konsumentów korzystających z mieszkaniowych kredytów nienależnych świadczeń z tytułu stosowania w umowach niekorzystnych klauzul oraz wyeliminowaniu lub ograniczeniu zagrożeń, wynikających z ryzyka zmiany kursów walut. W przypadku ochrony praw konsumenta energii elektrycznej NIK wskazała na konieczność zmian w prawie, zwiększających ochronę indywidualnych odbiorców energii.

Od lat istotną częścią kontroli NIK jest ochrona zdrowia. W 2018 r. badając Narodowy Fundusz Zdrowia Izba stwierdziła, że mimo zwiększenia nakładów, nie zapewniono dostępu do części świadczeń, na co miały wpływ czynniki niezależne od Funduszu. Kontrola wykazała też, że istotnym problemem polskiego systemu ochrony zdrowia jest m.in. nierównomierne rozmieszczenie zasobów, w tym kadry medycznej, które nie odpowiada lokalnym potrzebom ludności. Wprowadzenie w IV kwartale 2017 r. tzw. „sieci szpitali” nie miało wpływu na dostęp do świadczeń w tym okresie. W kontroli dotyczącej świadczenia usług opiekuńczych osobom starszym w miejscu ich zamieszkania NIK zwróciła uwagę, że gminy nie rozpoznawały sytuacji seniorów w sposób pozwalający na identyfikację i zaspokajanie ich potrzeb. Izba we wnioskach wskazała, że gminy powinny m.in. takiej analizy dokonać, zaś na szczeblu centralnym należy określić, np. w formie podręcznika dobrych praktyk, m.in. ogólnopolskie standardy usług opiekuńczych i kwalifikacje osób wykonujących te usługi.

W czasach zagrożenia terrorystycznego NIK zajęła się obroną cywilną. Okazało się, że ustalenia poprzednich kontroli z tego obszaru są nadal aktualne - struktury OC nie są przygotowane do skutecznej ochrony ludności, szczególnie w kontekście wymogów stawianych w tej sferze przez UE. Remedium na to może być przygotowanie nowej ustawy, która w sposób systemowy ureguluje kwestie ochrony ludności i obrony cywilnej. Prace nad jej projektem trwają już od 10 lat i NIK w związku z tym zwróciła się do Prezesa Rady Ministrów o szczególny nadzór nad nimi.

Jednym z wymiernych efektów kontroli przeprowadzanych przez NIK są finansowe rezultaty kontroli. Korzyści finansowe oszacowano w 2018 roku na kwotę prawie 44 mln zł, natomiast finansowe skutki nieprawidłowości na szkodę budżetu Unii Europejskiej osiągnęły wysokość 1,6 mln zł.

Niekiedy uzyskane w związku z kontrolą NIK korzyści finansowe dla Skarbu Państwa uzyskiwane są po kilku latach od zakończenia badań kontrolnych. Takim przykładem są efekty finansowe dwóch kontroli NIK koncesjonariuszy autostrad.

W sierpniu 2017 r. Komisja Europejska wydała decyzję w sprawie pomocy państwa wdrożonej przez Polskę na rzecz Autostrady Wielkopolskiej SA, nakazującą Polsce odzyskanie od tej spółki prawie 900 mln zł wraz z odsetkami za nadmierną rekompensatę wypłaconą koncesjonariuszowi. W marcu 2018 r. spółka wpłaciła na rachunek sum depozytowych Ministra Finansów, prowadzony dla Sądu Okręgowego w Poznaniu 1 400 mln zł.

Miniony rok był czasem aktywnej współpracy międzynarodowej NIK, która wiązała się w szczególności z audytem zewnętrznym organizacji międzynarodowych, aktywnością w światowych i europejskich organizacjach zrzeszających NOK. Najwyższa Izba Kontroli wspierała też najwyższe organy kontroli, przede wszystkim z krajów stowarzyszonych z Unią Europejską.

NIK ściśle współpracowała z Sejmem, informowała o wynikach kontroli, brała udział w pracach komisji sejmowych, wykonywała kontrole na zlecenie Sejmu RP, reagowała na sugestie dotyczące tematów kontroli, które NIK może przeprowadzić. Współpraca objęła też Senat, Prezydenta RP, Prokuraturę, Rzecznika Praw Obywatelskich. Dotyczyła m.in. propozycji tematów przyszłych kontroli NIK.

Najwyższa Izba Kontroli współdziałała także z wieloma organami kontroli działającymi w administracji rządowej i samorządzie terytorialnym. Cenną pomocą była możliwość zlecenia kontroli organom wyspecjalizowanym w badaniu określonej problematyki, w 2018 r. było 146 takich kontroli. Inspektorzy Państwowej Inspekcji Pracy, Państwowej Straży Pożarnej, inspekcji transportu drogowego, ochrony środowiska, handlowej, sanitarnej i nadzoru budowlanego oraz wojewódzcy lekarze weterynarii sprawdzili wskazane przez Izbę miejsca.

W 2018 r. zlecenie kontroli innym organom kontroli, rewizji, inspekcji, działającym w administracji rządowej i samorządzie terytorialnym, miało miejsce m.in. w kontrolach: Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniami, Żywnienie pacjentów w szpitalach, Zabezpieczenie i udostępnianie zabytków

architektury drewnianej oraz ich wykorzystanie w promocji regionu oraz Realizacja przez organy państwa i samorządu terytorialnego zadań w zakresie przewozu drogowego towarów niebezpiecznych.

W ramach spotkań i trzynastu zorganizowanych w 2018 r. paneli eksperckich NIK wymieniała wiedzę i doświadczenia ze środowiskami naukowymi, prawniczymi i gospodarczymi. Dzięki temu kontrolerzy - opierając się na tradycji, łączą własne osiągnięcia z najlepszymi rozwiązaniami stosowanymi na świecie.

Zaangażowanie Izby dostrzegli też Polacy. Prawie 50 procent respondentów CBOS ocenia pracę Najwyższej Izby Kontroli zdecydowanie dobrze lub bardzo dobrze. Największy wzrost zaufania do pracy NIK jest wśród ludzi młodych.